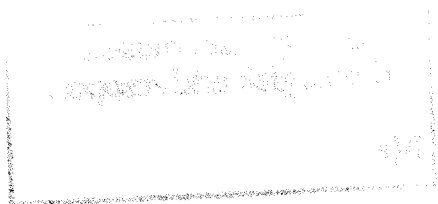

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1969:6

To 73

FORNLÄMNING NR ~~11:5~~ 53 INOM GÖTEBORGS STAD

11:S 53 BOPLATSOMRÅDE: STENÅLDER

Mesolitisk, stratifierad boplats med bland annat fynd av slagen flinta inlagrade i svallgruslager utbildat i slutet av den seneglaciala regressionen och/eller i början av den postglaciala transgressionen.

LÄGE

Boplatsområdet 11:S 53 är beläget på fastigheterna Torslanda 9¹ och Österröd 1³, Göteborgs stad.

TIDIGARE FYND

Tidigare fynd registrerade vid GAM
(inv.nr. 69205-07, 10272-77, 30402-08, 32125-27, 32943, 54074-79).

Kärnyxor	2 st
Skivyxa	1 st
Kärna	1 st
Spån	2 st
Kärnyxor	2 st
Skärva	1 st
Bortlagda skärvor	7 st
Spånkärna	1 st
Skivskrapor	2 st
Borr	2 st
Kärnyxor	4 st
Skivyxa	1 st
Kärnor	2 st
Ryggspån	1 st
Spån	4 st
Skärva med skrapegg	1 st
Skärvor med tillknackning	4 st
Skärva med bearbetning	1 st

Skärvor	4 st
Bortlagda skärvor	3 st

TOPOGRAFI, VEGETATION OCH HÖJD ÖVER HAVET

Boplatserna 11:S 52 och 11:S 53 ligger intill varandra. Vid undersökningen har de bägge numren betraktats som ett och samma boplatssområde och benämnts 11:S 53.

Boplatssområdet ligger på östra delen av den sk Valborgsåsen i Tumledalen (fig 6, 7).

Valborgsåsen är en bergrygg som i öst-västlig riktning sträcker sig genom en del av Tumledalen och delar denna i en nordlig och en sydlig arm.

Åsen har under större delen av stenåldern varit en ö, den nordliga armen har en lägsta nivå av 8 m, den sydliga 16 m över havet. Under en kortare tid under boreal tid då stranden går ner till 15 m har åsen haft landförbindelse åt söder, därefter har den åter varit en ö till någon gång under mellanneolitikum då stranden åter sjunker till 15 m.

Boplatsen ligger i en mindre dalsänka som i nordöst-sydvästlig riktning tvärrar över åsen (fig 6, 8, 9). Sänkan är 30-40 m bred. I dess nordvästra kant finns två mindre gipar som erbjuder skyddade boplatsslägen.

Boplatssområdet har en höjd över havet av 15-25 m.

Området är till största delen odlad mark.

GRÄVNINGSTID OCH ARBETSSTYRKA

Grävningstid: 22 september-10 oktober 1969 parallellt med andra arbeten. Undersökningen utfördes av Göteborgs arkeologiska museum. Arbetet leddes av B. Carlbom. I övrigt deltog J. Wigforss. Grovarbetare från Göteborgs stads gatukontor var H. Boman, E. Gustavsson, E. Karlsson och E. Ögren.

Provyta: 8 000 kvm

Grävd yta: 46 kvm

Arbetstid i fält: 129 arkeologtimmar och 238 grovarbetstimmar.

ARBETSBESKRIVNING

33 provgropar och 3 provschakt 2x0,5 m stora benämnda schakt I-III utsattes och grävdes.

Efter genomgång av flintmaterialet från groparna och observationer av lagerföljden utsattes schakt IV-VII.

Vid schakt VI grävdes två meterrutor (1 och 3) och vid schakt IV en meterruta (2) för att kontrollera lagerföljden och för att lagerbestämma flintförekomsten.

I schakt VII och sydöstra delen av schakt IV förekom ett 10-20 cm tjockt kulturlager. För att närmare undersöka detta upptogs en avbaningsyta (A) invid schakt VII (8 kvm väster om schaktet och 3 kvm öster om schaktet).

Invid schakt IV upptogs en avbaningsyta (B) (1,5x1,5 m stor). Avsikten var att samla flinta från gruslagret som avsatts under den postglaciala transgressionen.

YTPLOCKNINGSSOMRÅDET

Undersökningsområdet delades i 4 delar (A-D) (fig 2). Område A och B bestod av de två mindre giparna i västra kanten av undersökningsområdet. Här var marken upplöjd efter potatisodling och det förekom rikligt med flinta i ytan. De andra områdena, C och D, var stubbåker. Här gjordes bara enstaka fynd av slagen flinta dels på grund av växtligheten men också på grund av en faktisk skillnad i flintförekomsten.

FYNDTABELL (Ytplockningsområdet)

Fynd nr	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt
	st	gr	st	gr	art	st	gr	
34 Omr A	41	800	9	310	Kärnor Kärna fragm Kärnredskap(fig 10) Kärnavslag Skrapor(fig 11) Borr(fig 12) Avslag m bearb	2 1 1 1 3 1 6	245 60 50 17 75 43 165	
35 Omr B	166	2500	43	1400	Knacksten Kärnor Flintstycke m bearb Kärnavslag Avslag m bearb	1 16 2 1 14	105 880 63 3 270	
36 Omr D	4	75	2	125	Kärnor	2	165	
37 Hela Omr	6	175			Kärnor	2	130	
Sa	217	3550	54	1835				

PROVOMRÅDET

Provgropar utsattes och grävdes utspritt dels över hela dalsänkan dels några stycken i en mindre gip uppe i berget öster om det egentliga boplatsoområdet. Groparnas antal i dalsänkan var 29, de i den mindre gipen 4. Gropdjupet varierade från 30-65 cm.

Groparna 1-11 visade en lagerföljd med ett ca 20 cm tjockt mullager över styv lera.

Groparna 14 och 17-25 hade i botten lera eller lerig sand däröver sand eller mo och mullager.

I groparna 12, 13, 15, 16, 26 och 27 kunde överlagring efter den postglaciala transgressionen påvisas. Dessa hade i botten senglacial lera däröver sand, i 26 och 27 svallgrus, och sedan åter finare material postglacial mo och/eller lera.

I groparna 15 och 16 förekom ett 10-20 cm tjockt kulturlager över den postglaciala leran. Provgroparna gav i allmänhet liten mängd flinta utom grop 13 och 26 med 20 respektive 11 avslag av flinta.

Groparna i den lilla gipen uppe i berget öster om boplatssområdet nr 30-33 gav inget som motiverade en vidare undersökning där.

FYNDTABELL (Provområdet)

P-grop nr	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		Övrigt
	st	gr	st	gr	art	st gr	
1	2	10	2	13			
2	1	3	1	10			
3	3	72	1	22			
4	1	1	12	365			
5	1	6	5	175			
6	1	42	1	220	Kärna fragm	1 75	
7			4	36			
8	-						
9			2	165			
10-12	-						
13	20	205	22	585			
14	1	3	6	100			
15	3	23	1	20			
16	1	3	4	28	Avslag m bearb	1 39	

P-grop nr	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt
	st	gr	st	gr	art	st	gr	
17	1	3	3	26	Avslag m bearb	1	68	
18	-							
19			1	7				
20	1	2	2	22				
21	1	3	1	4				
22			5	80	Avslag m bearb	1	5	
23	7	120	12	105				
24	2	48	4	65				
25			7	42				
26	11	180	17	205				
27	4	60	5	45	Avslag m bearb	1	22	
28			1	70	Kärna	1	135	
29					Kärna	1	37	
30	-							
31	2	6	15	130				
32	-							
33	2	45	1	18				
Sa	65	835	135	2558				

SCHAKTEN

Några mindre provschakt (I-III) grävdes först, ett i var och en av de mindre giparna och ett nere i sydöstra delen av området, för att få en allmän uppfattning om områdets geologi.

Schakt II visade följande lagerföljd:

1. Mullager
2. Sand
3. Svallgrus
4. Sand
5. Lera

Denna lagerföljd tolkades på följande sätt. Leran i botten och sanden däröver har avsatts under den senglaciala regressionen. En del av svallgruslagret kan eventuellt ha bildats under slutet av den senglaciala regressionen när bränningszonen passerar över området i samband med att stranden går ner till 15 m över havet. Boplatssområdet är nu för en tid fast mark till dess att havet stiger i den postglaciala transgressionen och bränningszonen åter passerar över området. Mera svallgrus bildas och det tidigare avsatta omlagras. När den postglaciala transgressionen når sitt maximum, vilket anses ligga på ca 25 m, avsätts slutligen det översatta sandlagret. I svallgruslagret förekommer slagen flinta. Denna bör härröra från den tid då stranden stått nere vid 15 m, och en bosättning på platsen varit möjlig. Flintan bör alltså vara slagen under boreal tid. När havet sedan stiger över området har flintan omlagrats och inlagrats i svallgruset.

Efter dessa sonderingar utsattes och grävdes fyra större schakt IV-VII (fig 2-4) 20, 6, 8 och 20 m långa och 0,5 m breda.

Schakten visade i princip samma lagerföljd som provschakt II med en överlagring från den postglaciala transgressionen (fig 5). I schakt IV:s östra del och i schakt VII förekom postglacial lera. Över denna låg ett 10-20 cm tjockt kulturlager av sotfärgad lerig mo.

Flinta, redskap, avslag och avfall fanns relativt rikligt i alla schakten. Fynden från de olika lagren har dock ej hållits åtskilda.

Flintan kan allmänt dateras till mesolitikum.

FYNDTABELL (Schakten)

Fynd nr	Keramik	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt
	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	
38 Schakt II		16	196	41	611				Grönstens- avslag 1 st 15 gr
39 Schakt III		3	31	14	162				
40 Schakt IV		246	1950	448	7530	Kärnor	6	255	
						Flintstycke m bearb	4	135	
						Mikrospån	1	<1	
						Avslag m in- hak	2	15	
						Avslag m be- arb	20	300	
41 Schakt V		102	1100	188	5200	Kärnor	3	210	Skiffer 3 gr
						Kärna fragm	1	125	
						Borr(-kärn-) fig 13	1	155	
						Flintstycke m bearb	4	225	
						Kärnavslag	2	43	
						Avslag m be- arb	6	117	
42 Schakt VI		86	1200	174	4500	Kärnyxa fig 14	1	50	
						Avslag m be- arb	3	12	
						Flintstycke m bearb	3	330	
						Kärna	1	58	
						Kärnavslag	3	33	

Fynd nr	Keramik	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt
		st	gr	st	gr	art	st	gr	
43 Schakt VI Lager 4						Flintspets	1	<1	
44 Schakt VII	8	54	688	103	2220	Borr(-kärn) fig 15	1	58	
						Kärnredskap (övr)	1	56	
						Avslag m be- arb	1	29	
						Flintstycke m bearb	2	131	
Sa	8	507	5165	968	20223				

METERRUTOR OCH AVBANINGSYTOR

Meterruta 1 i schakt VI och meterruta 2 i schakt IV grävdes i 10 cm skikt. I bägge rutorna hade svallgruslagret och den underliggande sanden mest slagen flinta. Flintan bör vara slagen före den postglaciala transgressionen, om den geologiska tolkningen är korrekt.

För att få mera material från dessa lager grävdes, dels ytterligare en meterruta (3) intill schakt VI, dels en mindre avbaningsyta (B) intill schakt IV. Dessa ytor grävdes med stor spade ner till svallgruslagret som sedan fingrävdes. Mycket få redskap framkom.

En avbaningsyta (A) upptogs intill schakt VII för att kontrollera det ovan nämnda kulturlagret i schaktet. Kulturlagret låg över en postglacial lera och måste alltså ha utbildats under neolitikum eller senare. Lagret var i det närmaste fyndtomt. Fynden var några få avslag av flinta och en keramikskärva.

FYNDTABELL (Meterrutor)

Fynd nr	Lager	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap		Övrigt
			st	gr	st	gr	art	st gr	
45 M1 0- 20	Plog- lager		33	220	93	925	Kärnor	5 280	
46 M1 20- 30	PG- sand		34	225	43	330	Kärnfragm	1 50	
47 M1 30- 40	Svall- grus		47	350	69	580			
48 M1 40- 50	Svall- grus + PG- sand		46	320	146	1880	Kärna Avslag m bearb	1 90 2 40	
49 M2 0- 20	Plog- lager		21	100	38	295	Avslag m bearb	1 10	
50 M2 20- 30	PG- sand	1	3	28	8	45			
51 M2 30- 40	Svall- grus	5	14	26	35	187	Kärna	1 25	
52 M2 40- 50	SG- sand		14	115	39	780			

Fynd nr	Lager	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt
		gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	
53 M3	Plog- lager + sand		35	363	35	1030	Kärna Avslag m bearb	1 2	270 68	
54 M3			31	350	46	1800	Knackstenar Flintstycke m bearb	2 1	130 48	
Sa		6	278	2097	553	7852				

FYNDTABELL (Avbaningsytor)

Fynd nr	Lager	Keramik	Kol	Flinta avslag		Flinta övrig		Flinta redskap			Övrigt
		gr	gr	st	gr	st	gr	art	st	gr	
55 Avb yta A	Plog- lager			34	460	164	2220	Flintstykke m bearb	1	65	Bränd lera 4 gr
56 Avb yta A	Kul- tur- lager	7	5	4	2	15	250				
57 Avb yta A	Ej lager			7	77	10	265	Avslag m bearb	2	8	
58 Avb yta B	Plog- lager + sand			39	350	81	1300	Kärnor	2	38	
								Flintstykke m bearb	1	7	
								Skrapa	1	13	
								Avslag m bearb	3	55	
59 Avb yta B	grus			79	420	181	1965	Mikrospån	2	41	
Sa		7	5	163	1309	451	6000				

SAMMANFATTNING AV HELA FYNDMATERIALET

FLINTA

Knackstenar		3 st
Kärnor		44 st
	Kärnor fragment	4 st
Kärnredskap tillhuggna	Kärnyxa	1 st
	Kärnborr	2 st
	Kärnredskap, övrigt	2 st
	Flintstycke m bearb	18 st
Kärnredskap flathuggna	-	
Kärnredskap slipade	-	
Obearbetade avslag	Avslag	1230 st
	Mikrospån	3 st
	Kärnavslag	7 st
Avslagsredskap tillhuggna	Skrapor	4 st
	Skivborr	1 st
	Spets	1 st
	Avslag m bearb	66 st
Avslagsredskap flathuggna	-	
Avslagsredskap slipade	-	
Övrig flinta		2161 st
BERGART	Grönstensavslag	1 st
	Skiffer	1 st
ÖVRIGT	Keramik	15 gr
	Bränd lera	4 gr
	Kol	11 gr

SAMMANFATTNING

Boplatssområdet 11:S 53 ligger på östra delen av den sk Valborgsåsen i Tumledalen. Området utgöres av en mindre dal-

sänka som i nordöst-sydvästlig riktning tvärrar över åsen. Höjden över havet är 15-25 m.

Vid undersökningen framkom slagen flinta och redskap i ett svallgruslager avsatt under den postglacisala transgressionen. Denna flinta kan alltså på geologisk väg dateras till boreal tid.

Redskapsfynden är så fåtaliga att de endast kan ge en allmän datering till mesolitikum.

Vidare undersöktes genom schakt och avbaningsyta ett övre kulturlager utbildat efter den postglaciala transgressionen. Några daterande fynd framkom ej. Lagret var omrört av plöjningen.

SUMMARY

The settlement site 11:S 53 is situated on the eastern part of the so called Valborg ridge in the Tumle valley. The area forms a dip crossing the ridge. The dip is oriented north-east-southwest, 15-25 m above sea-level.

At the excavation were found chipped flint and tools in a layer of gravel which has been subjected to wave action and incorporated during the postglacial transgression. Thus, this flint, on a geological basis, can be dated to boreal time.

The tool finds are so few that they only generally can be dated to Mesolithic.

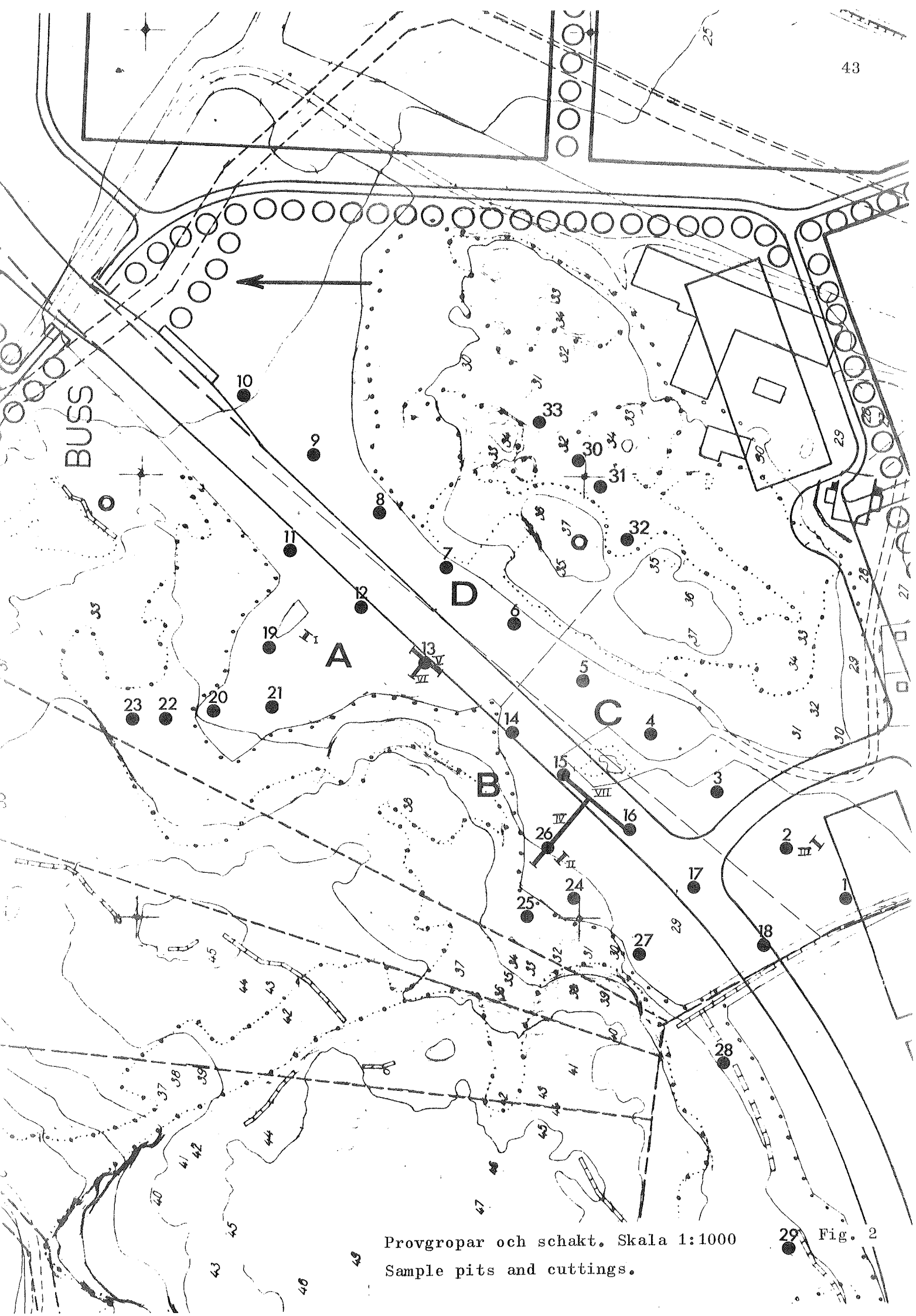
Further more an upper culture layer was excavated through cutting and turf removal. It was founded after the postglacial transgression. There were no traces of dated finds.

The layer was disturbed by the ploughing.

Topografisk karta
Topographical map
Skala 1:10000

Fig. 1

Provgropar och schakt. Skala 1:1000
Sample pits and cuttings.

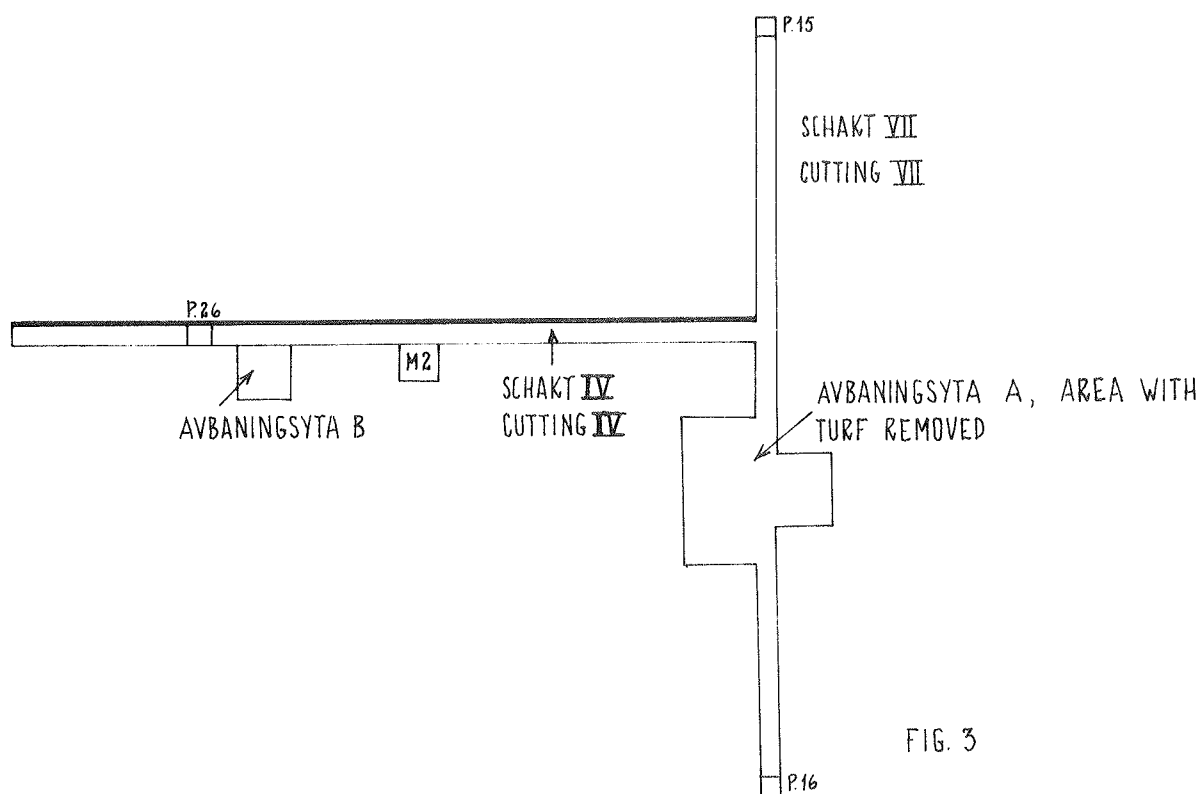

FIG. 3

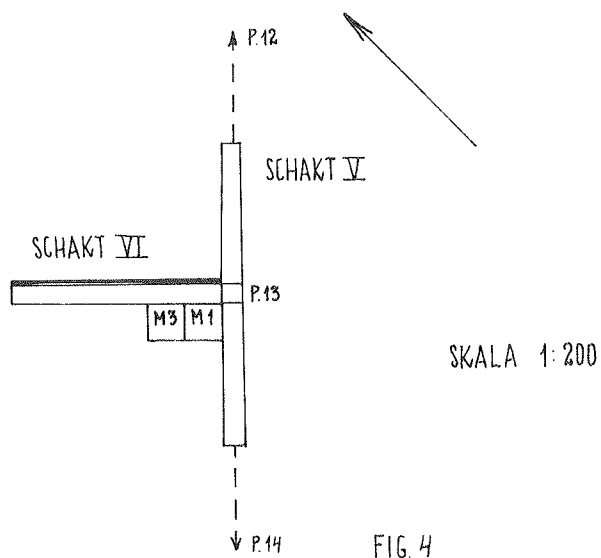
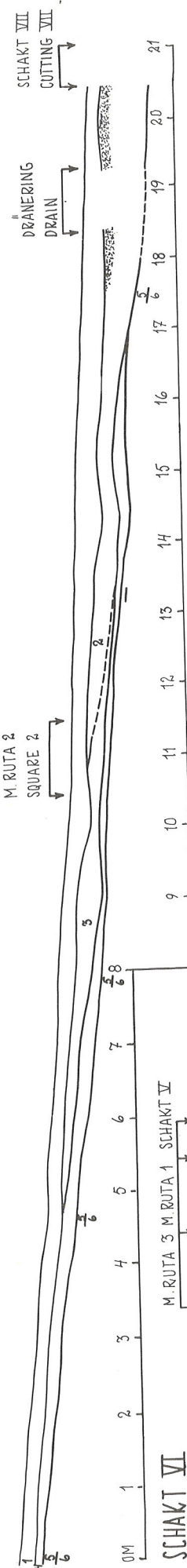

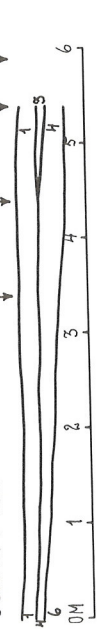
FIG. 4

SCHAKT IV

SKALA 1:120

SCHAKT VI

1 =	PLOGLAGER	PLOUGHED LAYER
2 =	PG-LERA	POST GLACIAL CLAY
3 =	PG-MO-SAND	POST GLACIAL FINE SAND-SAND
4 =	SVALLGRUS	WATER-WORN GRAVEL
5 =	SG-SAND	LATE GLACIAL SAND
6 =	SG-LERA	LATE GLACIAL CLAY
		ADMIXTURE OF CHARCOAL AND SOOT

Fig. 5

Fig. 6

Översikt över Tumledalen från öster. Foto BeWe Bild. Av försvarsstaben godkänt för publicering.
General view of the Tumle valley from the east. Photo BeWe Bild. Reproduced by permission of the
Swedish Defence Staff.

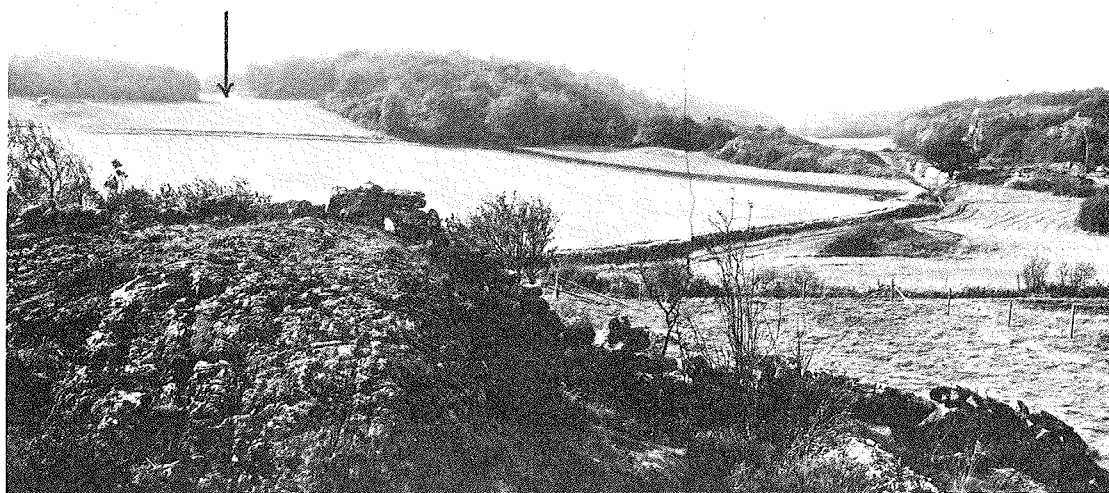

Fig. 7

Översikt över Tumledalen från nordöst. Boplatssområdet 11:S 53 till vänster på bilden.

General view of the Tumle valley from the northeast. The settlement site 11:S 53 to the left.

Fig. 8

Boplatssområdet, norra delen, från syd.

The northern part of the settlement site from the south.

Fig. 9
Boplatssområdet, södra delen, från sydväst.
The southern part of the settlement site from the southwest.

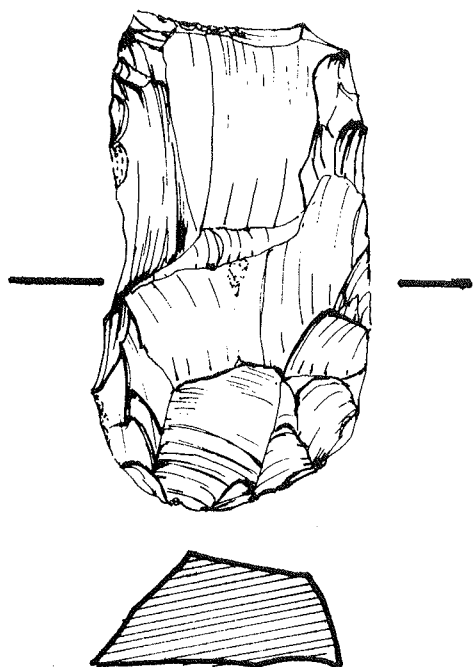

Fig. 10
Kärnredskap. Skala 1/1
Core tool.

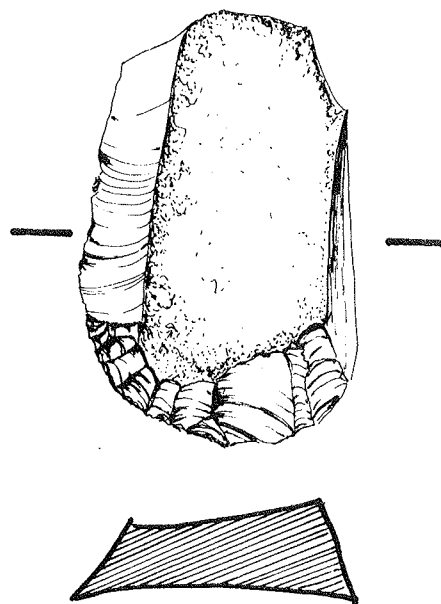

Fig. 11
Skrapa. Skala 1/1
Scraper.

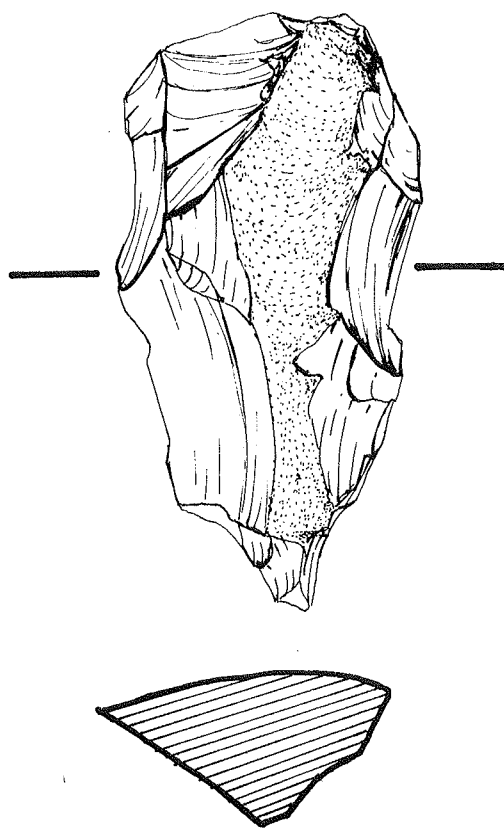

Fig. 12
Skivborr. Skala 1/1
Flake borer.

Fynd 34
Find 34

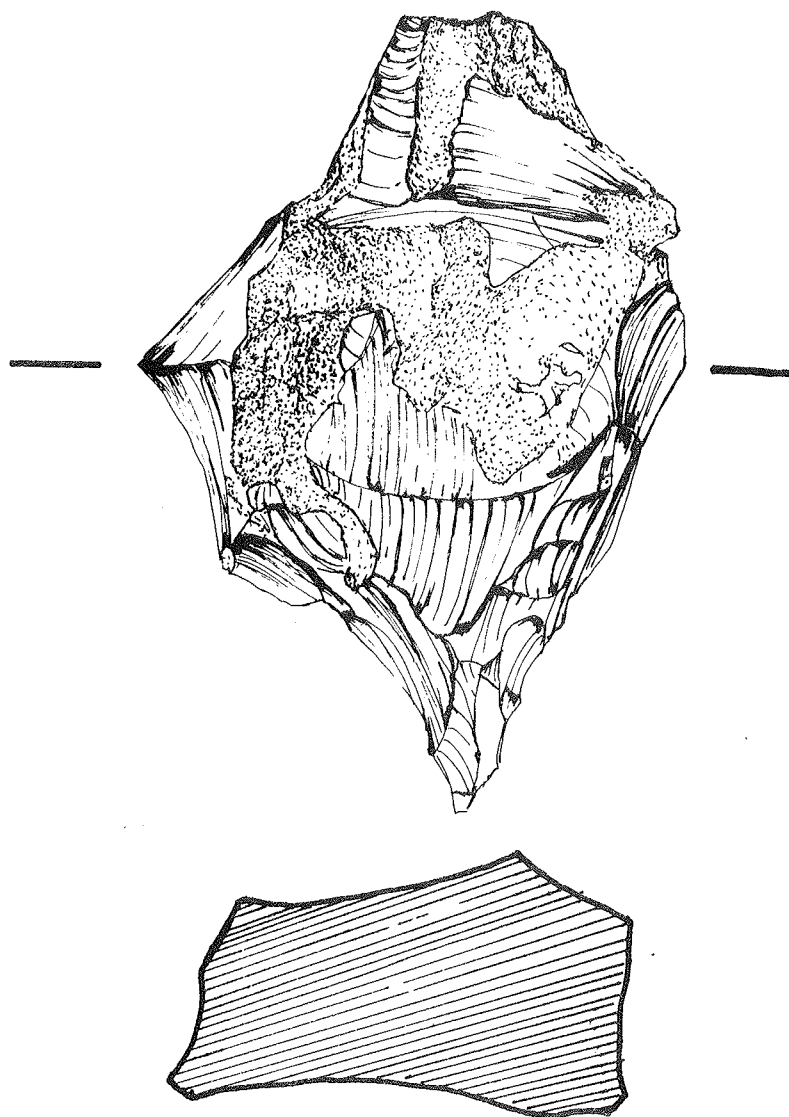

Fig. 13
Kärnborr. Skala 1/1
Core borer.
Fynd 41
Find 41

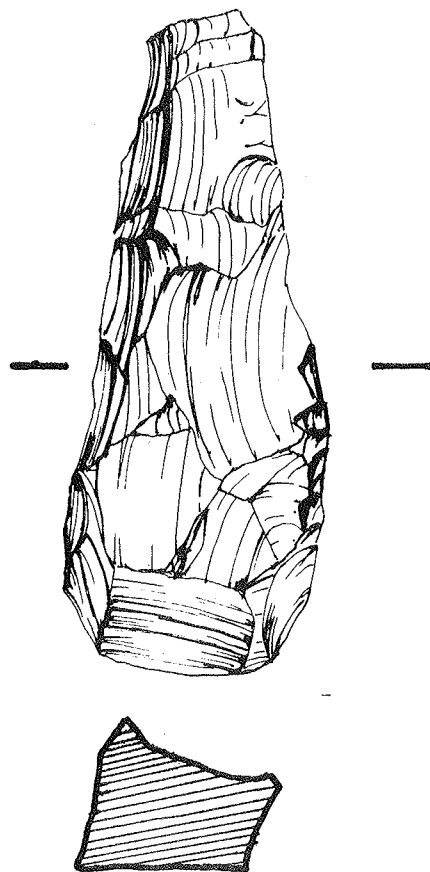

Fig. 14
Kärnyxa. Skala 1/1
Core axe.
Fynd 42
Find 42

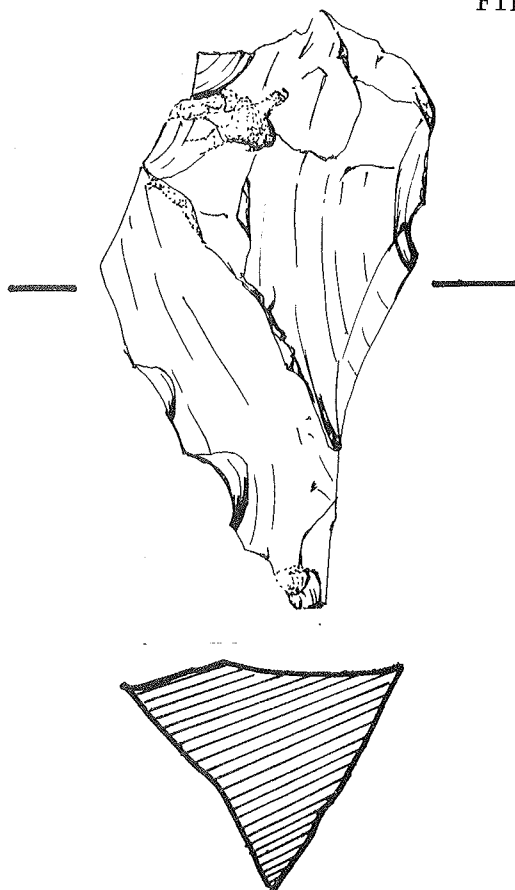

Fig. 15
Kärnborr. Skala 1/1
Core borer.
Fynd 44
Find 44